

KORAK / NAŠ / STEP

Koalicija za ravnopravnost KORAK
Coalition for Equality STEP**MCMD**

ZASTUPLJENOST ŽENA U PARLAMENTARNIM POLITIČKIM PARTIJAMA I RUKOVODEĆIM TIJELIMA

Pozicija žena u političkim partijama u Crnoj Gori

■ U okviru projekta *Novinarsko istraživanje i debate - Zastupljenost žena u parlamentarnim političkim partijama i rukovodećim tijelima*, u hotelu Ramada u Podgorici 10. juna je održana panel diskusija *Pozicija žena u političkim partijama u Crnoj Gori*. U ovom broju donosimo izvode s ove debate, koja je dio projekta koji *Monitorov centar za medije i demokratiju* i nedjeljnik *Monitor*, realizuju u saradnji s Koalicijom za ravnopravnost *Korak*, uz finansijsku podršku Evropske komisije.

Princip rodne ravnopravnosti, jedan od temelja demokratije

Učesnike je na početku debate pozdravila izvršna direktorica *Monitora* **Milka Tadić Mijović**, koja je kazala da je namjera ovog projekta da doprinese: osvjetljavanju pozicije žena u političkim partijama i političkom životu uopšte; podsticanju javne diskusije o ovoj temi i podizanju javne svijesti o značaju većeg učešća žena u političkom životu.

„Princip rodne ravnopravnosti je jedan od temelja demokratije. Kao što znate taj je princip utkan u naš Ustav, ali i u pojedine zakone. Sve to trebalo je da promijeni praksu neadekvatne zastupljenost žena u političkom i javnom životu. Zakon o rodnoj ravnopravnosti predviđa balansiranu zastupljenost žena i muškaraca u svim organima. Zakon je obavezao i političke stranke da svojim internim aktima preciziraju način i mjere za postizanje rodne ravnopravnosti”, kazala je Tadić-Mijović.

Podsjetila je da iako je od donošenja Ustava i novih zakonskih rješenja prošlo sedam godina, žena gotovo da nema u vrhovima političkih partija - samo jednu parlamentarnu partiju u Crnoj Gori vodi žena, a rodna balansiranost nije uspostavljena ni u izvršnim i glavnim odborima većine političkih partija.

Tako je u Izvršnom odboru vladajuće Demokratske partije socijalista (DPS) tek nešto preko deset odsto su žene. Od svih parlamentarnih partija žene su najmanje zastupljene u jednoj od najvećih opozicionih stranki Srpskoj novoj demokratiji (Nova). Najveća zastupljenost žena u crnogorskim parlamentarnim partijama je u Socijalističkoj narodnoj partiji (SNP), koja je najdalje otišla u unutrašnjoj reformi - u Izvršnom odboru ove partije je 30 osto žena.

Ona je istakla da je ovakav odnos političkih partija prema zastupljenosti žena, doveo do toga da su Skupština Crne Gore i lokalni parlamenti, na začelju u Evropi po broju žena.

„Zbog svega toga Crna Gora je na udaru, ne samo Evropske komisije, već i OEBS-a, Savjeta Evrope, Evropskog parlamenta i Komiteta Ujedinjenih nacija za zabranu diskriminacije žena.

Ove su institucije zahtijevale da Crna Gora izmjenom zakonodavstva obezbijedi da se na izbornim listama političkih partija nađe više žena, i to tako što će žene biti najmanje na svakoj trećoj poziciji. Umjesto da žene budu na svakom trećem mjestu, što su bili i zahtjevi naših civilnih organizacija i pojedinih partija, usvojeno je zakonsko rješenje da su žene na izbornim listama - tek na svakom četvrtom mjestu.

Da bi došlo do suštinskih promjena, čini se da su neophodne promjene u političkim partijama, čije rukovodeće i organizacione strukture nemaju balansiranu rodnu zastupljenost. Zabrinjava i činjenica da većina političkih parlamentarnih partija nije usaglasila svoje akte s temeljnim antidiskriminacionim zakonima, da i ne govorimo o međunarodnim standardima i praksi”, zaključila je Tadić-Mijović.

Ona je obavijestila učesnike da su na panel diskusiju bile pozvane i predstavnice vladajućih partija, koje su otkazale učešće, navodeći neodložne obaveze.

**Skupština
Crne Gore
i lokalni
parlamenti,
na začelju u
Evropi po
broju žena**

Kultura dominacije i moći

Maja Raičević iz Centra za ženska prava je na početku svoga izlaganja istakla da je njena organizacija ove godine inicirala uvođenje kvota u Zakonu za izbor odbornika i poslanika.

Podsjetila je da je to inicijativa koja je stara više od decenije i koju su ranije pokretale druge ženske organizacije.

„I tokom 2011. bilo je o tome dosta govora. Ta inicijativa imala je široki koncenzus, podržali su je ljudi iz akademskih krugova, žene iz političkih partija, ženske NVO, međunarodne organizacije, koje su tom prilikom, kada je mijenjan Zakon o izboru odbornika i poslanika, uputile apel predsjedniku Skupštine Crne Gore kojim se traži uvođenje kvota za učešće žena u političkom životu na način što će u grupi od tri, jedno mjesto pripasti manje zastupljenom polu. To je bio način da se obezbijedi poštovanje tog minimalnog standard od 30 odsto žena u parlamentu. Iako je inicijativa naišla na dobar odaziv u javnosti, nije dala adekvatan rezultat, jer dio koji se odnosi na jedno mjesto u grupi od tri nije prihvaćen već po prvi put u crnogorski zakon uvedena je obaveza za političke partije da na svojim izbornim listama imaju 30 odsto žena. To jeste značajna pomak, u nekom formalnom

smislu, međutim suštinski ova promjena nije donijela mnogo“, kazala je Raičević.

I to potkrijepila činjenicama da crnogorska Skupština ima samo 15 odsto poslanica, što predstavlja namanju zastupljenost žena u parlamentu u regionu. Slična je situacija i u crnogorskoj Vladi u kojoj su samo tri žene, a u lokalnim parlamentima je tek 14 odsto žena.

„Rezultat novih propisa je da su političke partije ispoštovala da imaju 30 odsto žena na izbornim listama, međutim pozicije tih žena su bile takve da one nijesu mogle biti birane u Skupštinu. To je dobar pokazatelj kako se manipuliše zakonom“, kazala je Raičević.

Ova organizacije je kada je ponovo krenuo proces reformi izbornog zakonodavstva obnovila inicijativu da se u Zakon o izboru odbornika i poslanika uvedu

kvote na način da jedno od tri mjesta u grupi pripadne ženi. Kao potporu su imali preporuke Komiteta UN za zabranu diskriminacije žena koje su takođe išle u pravcu toga da se obezbijedi da u grupi od tri jedno mjesto pripadne ženama. Inicijativa je naišla na dobar prijem kod civilnog društva i 17 organizacija je podržalo ovu inicijativu. Nakon toga je Centar za ženska prava uputio amandmane Radnoj grupi za izgradnju povjerenja u izborni proces. Slične amandmane uputio je i Zaštitinik ljudskih prava i sloboda, zatim CEMI, kao i SNP.

„Podijelila bih neke impresije s našeg prisustvovanja Radnoj

Crnogorska Skupština ima samo 15 odsto poslanica, što predstavlja namanju zastupljenost žena u parlamentu u regionu. Slična je situacija i u crnogorskoj Vladi u kojoj su samo tri žene, a u lokalnim parlamentima je tek 14 odsto žena

grupi za izgradnju povjerenja u izborni proces. Naše prisustvo je izazvalo prilično čuđenje članova", naglasila je Raičević: „Čuli smo iz vladajuće partije komentare tipa da su kvote restriktivan način uvođenja demokratije u Crnoj Gori. Tvrdim i dalje da mi živimo u prilično tvrdom patrijarhatu koji nije spreman da podijeli proces odlučivanja sa ženama koje su u Crnoj Gori tretiraju kao manjina iako su zapravo većina. Ti komentari su se mogli čuti i iz opozicionih partija. Bila sam i sama iznenađena koliko je taj stav tvrd i koliko se on sporo i teško mijenja, koliko ne postoji razumijevanje za neophodnošću većeg učešća žena u političkom životu“.

U toku procesa zatraženo je mišljenje eksperata TAEKS-a, koji su boravili u Crnoj Gori i analizirali stanje kada je u pitanju učešće žena u politici. I njihov izvještaj je išao u prilog tome da je 30 odsto žena u tijelima koja se bave odlučivanjem neki minimum standarda.

„Amandman koji smo predložili bio je jedini način da se to realizuje. Do samog kraja procesa bilo je neizvjesno koliko će ovaj amandman naići na odziv članova vladajuće partije, smatrali smo da će u ovom dijelu podrška Odbora za rodnu ravnopravnost biti krucijalna. Međutim, bila sam iznenađena kada su se u samom završnom procesu

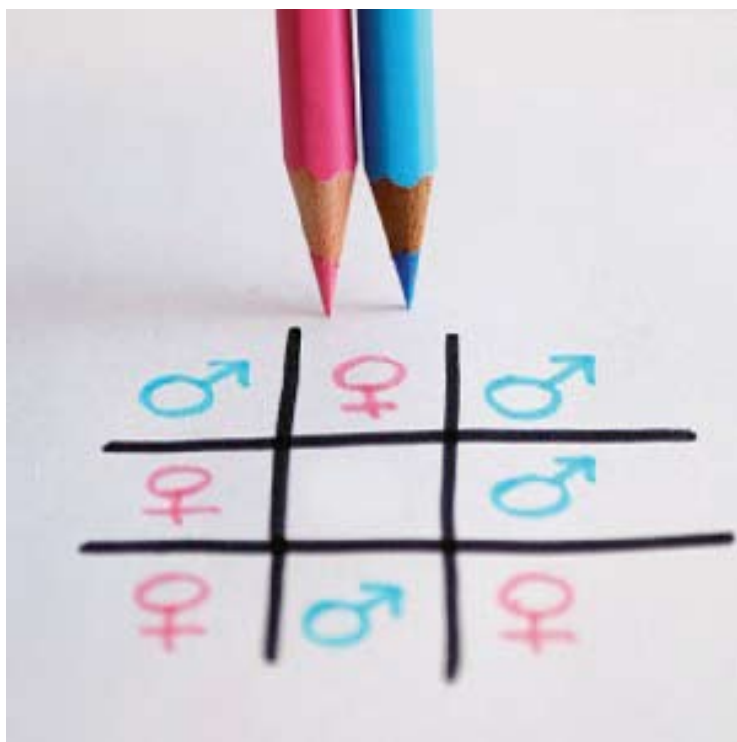
Istraživanja pokazuju da žene 90 odsto svojih prihoda reinvestiraju u porodicu, dok je procenat onoga što muškarci reinvestiraju sega 30 odsto. Ovdje se pokazuju neka pitanja koja bi mogla biti značajna i za ekonomski rast i razvoj Crne Gore

izbora zakona pojavili novi predlozi, koji nijesu ništa drugo do sabotaza ovog predloga koji smo mi iznijeli. A to je dovelo do postojećeg zakonskog rješenja da u grupi od četiri jedno mjesto pripadne manje zastupljenom polu. To je amandman koji je usvojen i koji je postao dio zakona“, kazala je Raičević

Ona je navela da je zakon primijenjen na lokalnim izborima na način da je ispoštovano pravilo o zastupljenosti žena ali opet ne na svim izbornim listama. Procjene govore da će se, ako se ovaj princip bude poštovao, obezbijediti učešće 20 odsto žena u radu parlamenta. „Što je opet nedovoljno i svega nekoliko procenata više od aktuelne situacije. Smatramo da tako mali procenat žena nije dovoljan, ne stvara adekvatnu kritičnu masu da se

nešto krucijalno mijenja u radu parlamenta. Želim da naglasim da je važno da žene koje uđu u parlament imaju svijest o potrebi rodne ravnopravnosti. Da se uzajamno povezuju i razvijaju solidarnost a da se, što je pomalo utopistički, manje fokusiraju na politike svojih partija koje su očigledno uticale na to da one u jednoj fazi procesa odustanu od principa za koje su se otvoreno zalagale i koje su potpisale. Mislim na Apel koji je upućen predsjedniku Crne Gore 2011, koji su potpisale i brojne predstavnice vladajuće partije a koje su na kraju glasale protiv toga amandmana. Što je opet pokazatelj da je partijska politika nešto što je dominantno“, naglasila je Raičević.

U Crnoj Gori nema istraživanja i malo se govori na temu zašto je važno da žene učestvuju u političkom životu. Međutim, neka međunarodna istraživanja pokazuju da učešće žena u politici čak smanjuje i nivo korupcije u datom društvu, kazala je Raičević: „Što je i u Crnoj Gori moguće, s obzirom na to da se kod nas borbom protiv korupcije najviše bave žene. Istraživanja pokazuju da žene 90 odsto svojih prihoda reinvestiraju u porodicu, dok je procenat onoga što muškarci reinvestiraju svega 30 odsto. Ovdje se pokazuju neka pitanja koja bi mogla biti značajna i za ekonomski rast i razvoj Crne Gore, za kvalitet života. Smatram da bi adekvatan angažman žena, koje su dovoljno svjesne potrebe da se ove vrijednosti razvijaju u jednom društvu, mogao značajno da promijeni aktuelnu situaciju. I jednu kulturu dominacije i moći kojoj smo svjedoci, koja se plasira i od strane države“.

Kontinuirana rodna senzitivizacija

Kvote su ono što poboljšava položaj žena u političkim partijama i svakako je da su bitne i da se najviša priča treba vrtjeti oko njih. Ono što je jednako važno je to da u Crnoj Gori ne postoji politička partija, ne samo parlamentarna, koja je oformila, osnažila svoju žensku grupu na način da ta ženska grupa ima kontinuirane aktivnosti i koja se prije svega bavi onim što je ključna stvar a to je kontinuirana rodna senzitivizacija, ne žena u partijama, ne mladih u svojoj partiji, nego svih", kazala je na početku svog izlaganja **Slavica Striković** iz NVO Ženska akcija.

Ona je naglasila da je Ženska akcija još 2002. godine dala prvi predlog ženskih kvota u Crnoj Gori. Taj predlog je podrazumijevao da izborna lista sadrži određeni procenat žena, u tom trenutku je to bilo 20 odsto žena.

„Zašto tako mali broj, tadašnje relevantno istraživanje je pokazalo da samo 18 odsto žena želi da se bavi politikom i da im to na neki način bude profesija. Onda nije imalo smisla predlagati veću kvotu ako vi nemate dovoljno zainteresovanih žena da se bave time. Ostvjećemo za diskusiju zašto nijesu bile zainteresovane", kazala je Striković.

Nakon toga nijesu rađena istraživanja sličnog tipa. Striković smatra da se samo slijepo prilagođavamo onome što se zovu međunarodni standardi: „Preslikavamo standarde ne znajući kakvo je stanje stvari u Crnoj Gori. Tada je prvo odrađeno istraživanje a tek onda predlog kvota na način da izborna lista sadrži minimum 20 odsto žena. Raspored žena na listi, i treće, najbitnije, da konačan saziv odborničkih i poslaničkih klubova mora biti proporcionalan listi. I to je ono što je glavni nedostatak ovih kvota. Tada smo organizovali konferenciju na kojoj su predsjednici svih parlamentarnih partija potpisali deklaraciju. I pored toga već naredni izbori su pokazali da smo imali tek 11 odsto žena".

Govoreći o najnovijim kvotama od marta ove godine, koje su primijenjene tokom lokalnih izbora u maju, Striković je rekla da i tako freške zakonske odredbe nijesu ispoštovane. Smatra da je trebalo bolje pripremiti teren: „Treballo je pripremiti

i ovaj treći faktor, a to je da se ima i siguran procenat žena u odborničkim i poslaničkim klubovima. Sačekati to pa tek onda takve kvote uvesti".

Striković tvrdi da većina izbornih lista na posljednjim lokalnim izborima nijesu bile važeće.

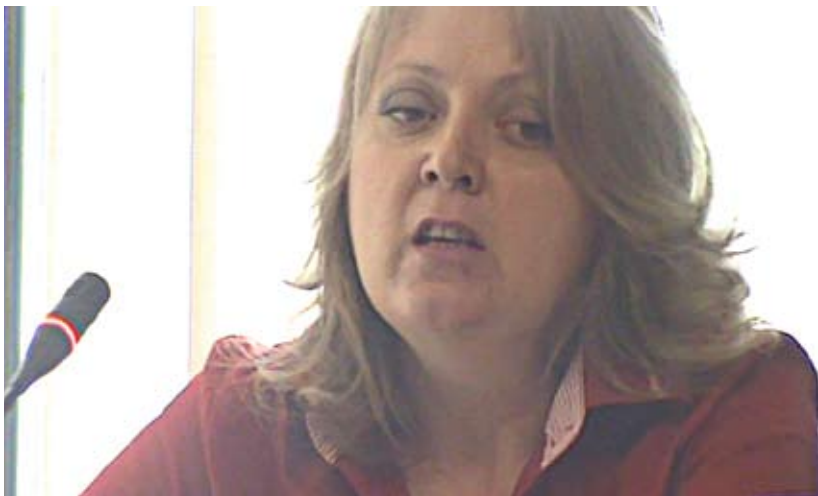
„Ni jedna izborna lista u Kolašinu nije važeća. Ako bi dalje razvili tu teoriju onda nijesu važeći ni rezultati izbora u Kolašinu. Te liste nijesu važeće jer najnovije odredbe o kvotama u njima nijesu ispoštovane. Ni jedna izborna lista u Kolašinu nema na svom spisku 30 odsto žena. Kod svih partija je isto 29,03, devet žena na 31 ime. Slična situacija je i u Plavu. Izborna lista DPS-a u Podgorici je nevažeća. Sadrži jako visok procenat žena, mislim da je oko 41 odsto. Međutim, nije ispunjen onaj uslov da je na svakom četvrtom mjestu žena", objasnila je Striković.

„Nijesam od onih koji mislim da će puko povećanje broja žena u parlamentu bog zna kako povećati kvalitet života žena i riješiti brojne ženske problem i unaprijediti sve lošije žensko zdravlje.

Ne, sigurno. Zato što i ovaj broj žena koji imamo u parlamentu, a to je 12 od ukupno 88 poslanika, su žene koje uglavnom imaju muški način razmišljanja. Treba raditi na političkoj volji koja ni danas u Crnoj Gori ne postoji kada su ženske kvote u pitanju. Nemamo solidarnost žena iz različitih političkih partija. Nije dovoljno dobro organizovan, niti dovoljno jak pritisak civilnog sektora. Ne samo ženskih NVO, nego ni ostalih NVO. Imamo i ono što se zove nezainteresovanost medija da promovišu ove teme. Svi mi nijesmo dovoljno animirale medije da ih uvjerimo da je veće učešće žena u institucijama neophodno, osim u sudskoj gdje je 53 odsto žena i tu se ne možemo žaliti. Veće učešće žena u organima vlasti podiže i nivo demokratije i kvalitet života građana", kazala je Striković.

I ovaj broj žena koji imamo u parlamentu, a to je 12 od ukupno 88 poslanika, su žene koje uglavnom imaju muški način razmišljanja

Bez pomaka

Po mišljenju **Tatjane Perović** iz Pokreta za promjene položaj žena u politici ne ide uzlaznom putanjom, već se pogoršava.

„Da ne bi to bilo neko moje opoziciono mišljenje pa mi se sada ništa ne sviđa, nadovezaću se na priču mojih koleginica. Riječ je o izvještaju koji je kod nas i kod medija prošao nezapažen. Nije niko adekvatno prenio koliko smo mi dobili loše ocjene po pitanju položaja žena u balkanskim zemljama. Presentacija tog izvještaja je bila u novembru prošle godine. Domaćini smo bili mi u Podgorici a gosti su bili iz zemalja bivše Jugoslavije sa Albanijom. To nam pokazuje da Evropska unija sve nas stavlja u isti koš. Oni su u tom izvještaju svaku zemlju pojedinačno ocijenili kakav je tu položaj žena. Počev od manje zastupljenog položaja u politici, pa završiv s tim da su žene te koje su najčešće na udaru mobinga, da se ne školuju...”

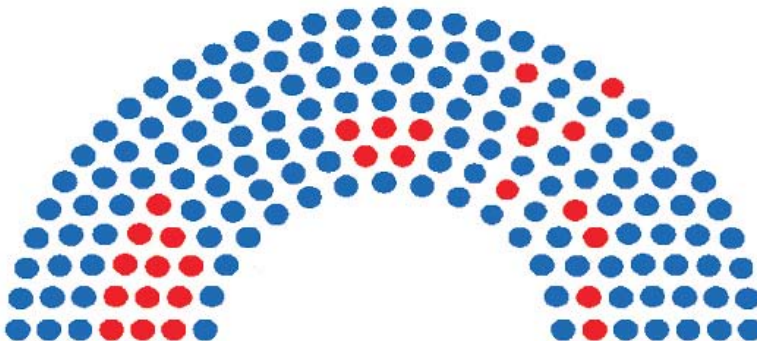
Perović je istakla da je u izvještaju Evropske komisije izražena zabrinutost položajem žena u Crnoj Gori: „I to ne u posljednjih par, nego su naglasili da u posljednjih 10 godina nije bilo nikakvog

pomaka u položaju žena u političkom odlučivanju. Njihova preporuka je bila upravo ovo o čemu smo mi počeli diskusiju a to je reforma zakonodavstva. Rekla sam da je izvještaj prezentovan u novembru, poslednja reforma je bila prije par mjeseci i dobili smo što smo dobili. Mislim da je većina nezadovoljna. Kako izgleda

ovaj zakon sada. Kako sada stvari stoje u podgoričkom parlamentu, kada se konstituiše, od 59 odbornika, biće 15 odbornika. Što je 25 odsto, pod uslovom da ne bude nekih rotacija i slično. To na prvi pogled djeluje kao veliki procenat, međutim mi imamo jasne preporuke - evropski standardi su da je sve ispod 30 odsto žena premalo”.

Sem što se po preporukama iz EU šminkaju propisi o zastupljenosti žena, Perović kao problem navodi i to što su žene unutar partija grupisane i prinuđene da djeluju u okviru organizacija koje su samo ženske: „To je neki politički prostor koji je ostavljen da se tu žene malo igraju sa politikom a kada treba nešto ozbiljnije da se odlučuje vidite da na pozicijama odlučivanje nema žena”.

Kako sada stvari stoje u podgoričkom parlamentu, kada se konstituiše, od 59 odbornika, biće 15 odbornika. Što je 25 odsto, pod uslovom da ne bude nekih rotacija i slično. To na prvi pogled djeluje kao veliki procenat, međutim mi imamo jasne preporuke - evropski standardi su da je sve ispod 30 odsto žena premalo

Predrasude prema ženama u politici

Nataša Vuković je govorila o iskustvu unutar svoje stranke – Socijalističke narodne partije. „Mi smo 2011. predložili amandman da se na izbornoj listi među svaka tri kandidata počev od prvog do trećeg i tako redom kandiduje najmanje jedno lice manje zastupljenog pola. Za ovaj amandman je bilo 19 poslanika i poslanica, kompletan klub SNP-a, jedan poslanik i jedna poslanica SDP-a, i jedna poslanica DPS-a. Protiv je bio 30 poslanika i poslanica - tri SDP-a, 26 DPS-a i jedna poslanica DPS-a, uzdržani pet poslanika Nove, četiri PzP-a, tri Bošnjačke stranke, četiri DPS-a, i poslanica HGI i poslanik SDP-a. Ovo sam namjerno pročitala da vidimo koliko je u određenom trenutku važnija politika partije nego ono za šta svi treba da se borimo. Moram da napomenem da je upravo poslanica DPS-a koja je bila protiv bila na našoj konferenciji, potpisala i upravo je po kvotama i dobila mjesto u parlamentarnoj Skupštini Savjeta Evrope“.

Analizirajući posljednje izmjene zakona i izbore, Vuković je kazala: „Evropska CG u prvih 10 mjesta imali su nula poslanica. U posljednjih 11 mjesta 10 poslanica.

DF u prvih 10 dvije poslanice, u posljednjih 11 osam poslanica. SNP prvih 10 tri poslanice, posljednjih 11 dvije poslanice. Pozitivna prvih 10 tri poslanice, posljednjih 11 četiri poslanice. Jedino su SNP i Pozitivna na neki način pokušale da primjene zakon onako kako bi trebalo“.

Nastavila je: „Koalicija za Evropsku CG na 9 izbornih lista su imali u prvih 12 po tri odbornice, a samo na tri liste u prvih 12 četiri odbornice. SNP, na pet izbornih lista su imali u prvih 12 - tri, na šest izbornih lista u prvih 12 - četiri, i na jednoj listi su imali u prvih 12 - pet odbornica. DF u 11 izbornih lista tri odbornice, u jednoj četiri...“.

Osvrćući se na tezu da nema dovoljno žena koje žele da se bave politikom, Vuković je kazala: „Ja hoću da se bavim politikom i želim da mi država omogući da se bavim politikom. Onda se kaže da je politika

prljav posao da nije za žene, već da je više za muškarce. Kažem da politika ne mora da bude prljav posao, zavisi kako taj posao radiš. Onda kažu da je malo kvalitetnih žena koje hoće da se bave politikom. A na to kažem da li je neko provjerio koliko je među muškarcima onih kvalitetnih koji se bave politikom“.

Onda kažu da je malo kvalitetnih žena koje hoće da se bave politikom. A na to kažem da li je neko provjerio koliko je među muškarcima onih kvalitetnih koji se bave politikom

Zaključci panel diskusije *Pozicija žena u političkim partijama u Crnoj Gori:*

- Veće učešće žena u politici uticalo bi pozitivno na razvoj demokratije, ekonomskih i socijalnih reformi u zemlji

- Nezadovoljavajuća je zastupljenost žena u politici - u Skupština Crne Gore, lokalnim parlamentima, izvršnoj vlasti i ostalim institucijama na nacionalnom i lokalnom nivou

- Zanimajući je broj žena na mjestima odlučivanja

- Uprkos izvjesnom napretku u zakonskoj regulativi, žene nemaju odgovarajuću zastupljenost u političkim partijama u Crnoj Gori

- Domaće zakonodavstvo trebalo bi u potpunosti uskladiti sa preporukama Evropske komisije i drugih međunarodnih organizacija i tijela

- Ne primjenjuju se odredbe u izbornom zakonodavstvu koje definišu kvote

- Akti većine političkih partija nijesu usklađeni s domaćim zakonodavstvom i njegovim

antidiskriminatorskim normama

- Neophodno je obezbijediti primjenu postojećih antidiskriminatorskih normi u praksi

- Potrebna je jača saradnja između ženskih grupa u političkim partijama, nevladinih organizacija i medijima

- Mediji bi trebali da promovišu rodnu ravnopravnost

- Potrebno je više akcija kojima bi se animirale žene da uđu u politiku

- Neophodno su društvene akcije i zakonske izmjene radi većeg političkog učešća žena s invaliditetom, Romkinja i ostalih ranjivih ženskih grupa

- Potrebno je promovisati princip – 50 odsto zastupljenosti žena u politici, kako bi se zaista uspostavio balansiran odnos i ravnopravnost polova

- Politička volje da se promijeni pozicija žena u društvu nije izražena

KORAK / STEP

Ministrica za ravnopravnost KODAK
Ministrica za ravnopravnost KODAK
Ministrica za ravnopravnost KODAK

MCMD

„Novinarsko istraživanje i debate: Zastupljenost žena u parlamentarnim političkim partijama i rukovodećim tijelima“. Ovaj projekat se realizuje uz finansijsku podršku Evropske komisije. Iznijeti stavovi su mišljenja MCDM i ni na koji način ne mogu biti interpretirani kao zvanični stav EU.